

Ks. Sławomir N o w o s a d. *Odnowa anglikańskiej teologii moralnej w XX wieku*. Lublin: RW KUL 2001 ss. 264.

Monografia naukowa Ks. dra Sławomira Nowosada, od 1993 roku pracownika naukowo-dydaktycznego Instytutu Teologii Moralnej KUL, spotkała się z ogromnie pozytywną oceną w ramach przewodu habilitacyjnego. Jej Autor jest od lat związany z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, albowiem tu – na Wydziale Teologii – odbył studia podstawowe zakończone zdobyciem tytułu zawodowego magistra teologii; na tym Wydziale podjął też studia specjalistyczne z zakresu teologii moralnej zakończone uzyskaniem stopnia doktora teologii na podstawie rozprawy *Nauka o sumieniu we współczesnej teologii moralnej anglikańskiej*, napisanej pod kierunkiem Ks. prof. dra hab. F. Greniuka. Przypomnienie tej pracy doktorskiej (wydanej drukiem: *Nazwać dobro po imieniu*. Lublin: RW KUL 1996) pozwala podkreślić, że teologia moralna anglikańska stanowi przedmiot szczególnych zainteresowań Ks. Nowosada.

Problematykę odnowy anglikańskiej teologii moralnej w XX wieku zawarł Autor w czterech zasadniczych rozdziałach, poprzedzonych rozdziałem wstępnym, a także wykazem skrótów i wprowadzeniem, a dopełnionych zakończeniem, wykazem bibliografii i bardzo przydatnym indeksem osobowym. Bardzo dobrze się stało, że Autor zamieścił spis treści i streszczenie w języku angielskim.

Wprowadzenie (s. 11-18) ma nade wszystko charakter metodologiczny. Autor wskazuje między innymi na potrzebę zajęcia się tą problematyką, a także uzasadnia przyjętą strukturę pracy. Mając świadomość, że anglikańska refleksja teologicznomoralna jest słabo znana (i to nie tylko polskim czytelnikom), Ks. Nowosad przedstawia w rozdziale wstępnym (s. 19-57) zarys dziejów uprawiania tej dyscypliny w Kościele anglikańskim. W sposób bardzo uporządkowany i syntetyczny

zostały przedstawione główne okresy i nurty w refleksji teologicznomoralnej oraz ich najważniejsi przedstawiciele. Jednocześnie ukazano też najważniejsze problemy moralne, jakie były omawiane przez poszczególnych autorów. Dwie sprawy zostały szczególnie wyakcentowane: odchodzenie od perspektywy teologicznej (etycyzacja teologii moralnej; pokusa naturalizmu) oraz dowartościowanie problematyki społecznej w XIX wieku.

Zasadniczą refleksję nad odnową anglikańskiej teologii moralnej rozpoczyna Autor od przedstawienia w rozdziale pierwszym (s. 59-103) postulatów tej odnowy. Pierwszy z nich dotyczy ukazania (a nawet przywrócenia) teologicznego charakteru moralności chrześcijańskiej poprzez wskazanie, że u jej podstaw stoi Bóg, że ma ona charakter głęboko chrystocentryczny, że dzięki zbawieniu możliwe jest pełne wyzwolenie człowieka. Nie oznacza to jednak kwestionowania potrzeby etyki chrześcijańskiej, lecz jedynie odróżniania obydwu dyscyplin. Drugi postulat odnosi się do wykorzystania nauk psychologicznych (szerzej: nauk o człowieku) z jednoczesnym podkreśleniem, że musi się to dokonywać zgodnie z metodologią właściwą naukom teologicznym, co oznacza między innymi konieczność krytycznego podejścia do danych psychologii. W końcu trzeci postulat zmierza w kierunku otwarcia się teologii moralnej na moralność społeczną, ukazując między innymi odwołanie się do źródeł biblijnych i do tzw. socjologii chrześcijańskiej.

Realizacja tych postulatów odnowy w praktyce postawiła przed anglikańskimi teologami moralistami pytanie o podstawowe źródła uprawianej dyscypliny oraz ich wzajemne powiązanie. Odnowa – jak to ukazał Autor w drugim rozdziale (s. 105-147) – zmierzała w kierunku integralnego ujęcia tychże źródeł. Chodzi tu nade wszystko o ukazanie relacji pomiędzy prawem naturalnym (a także sposobami jego odczytywania), a prawem objawionym (biblijnym fundamentem moralności chrześcijańskiej). Teologiczna perspektywa oznaczała konieczność prymatu nauczania moralnego Jezusa, miłości pojętej jako agape oraz naśladowania Chrystusa w życiu chrześcijańskim.

Teologiczny charakter refleksji nad moralnością chrześcijańską objawił się także w dwudziestowiecznym anglikanizmie w dowartościowaniu osoby Ducha Świętego i charyzmatów oraz ukazaniu Kościoła jako istotnego odniesienia dla życia moralnego chrześcijan. Ten pneumatologiczno-eklezyjalny charakter teologii moralnej został przedstawiony w trzecim rozdziale rozprawy (s. 149-179). Ukazanie Ducha Świętego jako zasady chrześcijańskiego życia moralnego prowadzi wprost do Kościoła, bo Duch Święty jest w Kościele i działa przez Kościół. Na tym tle można lepiej odpowiedzieć na pytanie o autorytet Kościoła w dziedzinie moralności.

Ostatni rozdział pracy (s. 181-212) jest poświęcony ukazaniu duchowego i kultycznego wymiaru moralności chrześcijańskiej, a więc ukazaniu jedności duchowego i moralnego wymiaru życia chrześcijańskiego oraz ścisłego związku moralności i kultu. U podstaw tej jedności należy widzieć jedność wiary i życia moralnego. Jest to jedna z najważniejszych dróg przezwyciężenia negatywizmu i legalizmu w teologii moralnej. W zakończeniu (s. 213-222) Autor dokonuje najpierw krótkiego streszczenia wcześniejszych refleksji, by na ich kanwie przedstawić kilka najważniejszych wniosków.

Trzeba powiedzieć, że lektura monografii poświęconej odnowie anglikańskiej teologii moralnej nie jest łatwa. Problematyka ta jest mało u nas znana; dzieje tej teologii w XX wieku były wielce skomplikowane i niełatwe do jednoznacznej klasyfikacji, między innymi także dlatego, że mało jest opracowań z tego zakresu. Jednakże czytelnik otrzymuje tutaj znakomicie przygotowanego, kompetentnego przewodnika w osobie Ks. Nowosada. Dzięki jego znajomości źródeł, dzięki jego świetnemu warsztatowi naukowo-badawczemu ta trudna problematyka staje się niejako mniej skomplikowana i bardziej zrozumiała.

Ks. Nowosad potrafił połączyć troskę o metodologiczną i merytoryczną stronę swej rozprawy z dbałością o poprawność stylistyczną i piękno języka. Autor posiadał rzadką dzisiaj cechę pisania – chciałoby się powiedzieć – „ascetycznego”. Unika zbędnych powtórzeń, nie rozwleka swoich wywodów, jest oszczędny w opisach. Przez to jego myśl jest przejrzysta, a całość refleksji zachowuje tak ważną dla rozpraw naukowych ciągłość. Można jednak – w duchu spojrzenia krytycznego – zauważyć, że niekiedy dla mniej przygotowanego czytelnika byłoby lepiej, gdyby pewne terminy i określenia zostały nieco szerzej opisane i wyjaśnione.

Wspomniana wyżej wyśmienita znajomość źródeł oraz szerokie obycie Autora monografii w różnych środowiskach Kościoła anglikańskiego zrodziły dojrzały owoc. Niezależnie od syntetycznego charakteru prezentacji kierunków i autorów odnowy anglikańskiej teologii moralnej czytelnik może jednak niejako wprost spotkać się z myślą tychże autorów przez to, że Ks. Nowosad umieszcza dość obszerne angielskojęzyczne cytaty z ich pism. W ten sposób można nie tylko zapoznać się z oryginalną myślą anglikańskich teologów, ale także weryfikować jakość wywodów Autora.

Monografia poświęcona teologii moralnej anglikańskiej jest właściwie pierwszą publikacją tego typu w Polsce, jeśli nie liczyć rozprawy doktorskiej Ks. Nowosada. Jej Autor jest jedynym specjalistą w tym zakresie, zapewne nie tylko w Polsce, ale i na całym kontynencie europejskim. Ta monografia cieszy nie tylko środowisko polskich teologów moralistów, którzy mogą teraz dokładniej porównywać dzieje odnowy katolickiej teologii moralnej z tą podjętą w środowisku anglikańskim. Zapewne powinna ucieszyć całe środowisko teologiczne w Polsce, zwłaszcza teologów zaangażowanych w dialogu ekumenicznym. Dla środowiska teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego powinna być powodem do chluby, między innymi także dlatego, że przeczy zarzutom rzekomo zaściankowego uprawiania teologii.

Ks. Janusz Nagórny